

Prikaz

Primljeno: 28. 09. 1990.

Dr. ZDENKO SEGETLIJA, Ekonomski fakultet Osijek

Prof. dr. Ljubomir Baban: EEZ — CILJNO TRŽIŠTE JUGOSLAVIJE,
izd. Zavod za tržišna istraživanja — Centar za istraživanje marketinga,
Zagreb 1990, str. 264.

Knjiga EEZ — CILJNO TRŽIŠTE JUGOSLAVIJE pojavila se u pravi trenutak, jer je već i u široj javnosti sazrelo shvaćanje o nužnosti jačeg uključivanja Jugoslavije u razvijenu Evropu, posebno u EEZ. Osim toga, Deklaracijom o daljnjem uključivanju Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije u integracijske procese u Evropi, koju je donijela Skupština SFRJ 17. siječnja 1990, naše uključivanje u Evropu postaje i zvanično opredjeljenje.

Ovo originalno i argumentirano studijsko djelo, koje po metodološkom pristupu, obradi materijala, rasporedu građe i sistemu zaključivanja ima znanstvene karakteristike, podario nam je autor, poznati i uvaženi znanstvenik, redovni profesor Ekonomskog fakulteta u Osijeku, nekadašnji direktor jednog od najvećih poljoprivredno-industrijskih sistema u Zemlji, bivši član SIV-a i, sve donedavno Izvršnog vijeća Sabora SR Hrvatske.

Rezultati istraživanja autora baziraju se i na njegovom osobnom djelovanju u tijelima koja koordiniraju odnose EEZ i Jugoslavije, a knjizi su prethodile dvije studije u vezi s razmatranim problemima.

Knjigu su recenzirali prof. dr. Fedor Rocco i prof. dr. Vladimir Henich. Prema ocjeni F. Rocca, rad nema uzora u domaćoj literaturi. No, karakterizira ga i aplikativnost, jer se u njemu može naći obilje upotrebljivih informacija. Stoga se i može pretpostaviti interes privrednika za ovaj rad, da bi dobili temeljne spoznaje o mogućnostima i o uvjetima djelovanja na tome tržištu.

Rad je podijeljen u trinaest poglavlja, ali se može podijeliti u dva velika dijela: u prvom se analizira EEZ s različitih aspekata, a u drugom sadašnja i buduća pozicija agroprehranbenih proizvoda SFRJ na zajedničkom, odnosno jedinstvenom tržištu EEZ.

U uvodnim napomenama autor naglašava da se rad bavi problemom ocjene sadašnjeg i budućeg položaja značajnih privrednih oblasti SFRJ na tržištu EEZ: No, posebno se istražuju agroprehranbeni proizvodi, jer se njihova proizvodnja u SFRJ može povećati. Budući da EEZ povećava stupanj samodovoljnosti ovih proizvoda, potrebno je izabrati pogodnu strategiju u penetraciji na to tržište.

Autor smatra da se u svojoj izvoznoj strategiji Jugoslavija treba voditi računa i o izvozu hrane, jer ima prirodne uvjete za njenu proizvodnju, a mora rješavati svoje probleme vanjskih dugova i potreba novoga uvoza. Stoga Jugoslavija treba izvoziti agroprehranbene proizvode, bez obzira na značajan stupanj protekcionizma EEZ u uvozu hrane. Jugoslavija tu treba koristiti selektivnu marketing — strategiju.

Zato rad ima zadatak da odgovori na pitanja: koje agroindustrijske proizvode i uz koje uvjete Jugoslavija može izvoziti u EEZ?

Predmet istraživanja je hrana, odnosno agroprehranbeni proizvodi. U studiji se istražuju ekonomski odnosi između SFRJ i EEZ do potpisivanja Sporazuma o suradnji između SFRJ i EEZ i nakon potpisivanja ovog Sporazuma. Posebno su date ocjene položaja Jugoslavije na tržištu agrarnih proizvoda u EEZ nakon njezine transformacije iz zajedničkog u jedinstveno tržište (1992).

Drugo poglavlje bavi se integracijskim kretanjima u međunarodnim razmjerima, s posebnim osvrtom na Evropsku uniju.

Treće poglavlje odnosi se na ekonomske karakteristike EEZ. Obrađeni su: proces stvaranja EEZ, faze razvoja EEZ, institucijski mehanizmi funkcioniranja EEZ i elementi unutrašnje konstitucije EEZ.

Četvrto poglavlje odnosi se na reformu EEZ od 1992. godine na osnovi Jedinstvenog evropskog akta i Bijele knjige.

Peto poglavlje je dominantno i po obujmu i po sadržaju materije. Odnosi se na tržišne aspekte privređivanja EEZ. Obradeni su: osnovni ekonomski parametri EEZ, bruto domaći proizvod EEZ, kretanje industrijske proizvodnje, poljoprivredna proizvodnja, zalihe poljoprivrednih proizvoda i troškovi održavanja zaliha, analiza vanjskotrgovinske razmjene EEZ, kretanje cijena na malo u EEZ i nekim drugim zemljama, kretanje nezaposlenosti u EEZ.

U šestom poglavlju autor obrađuje institucionalnu osnovu suradnje između SFRJ i EEZ. Posebno se analizira institucionalna osnova suradnje između SFRJ i EEZ do potpisivanja Sporazuma (1980) i institucionalna osnova suradnje između SFRJ i EEZ nakon potpisivanja tog Sporazuma.

Sedmo poglavlje obrađuje ciljeve, područja i način ostvarivanja ekonomske suradnje prema Sporazumu o suradnji SFRJ — EEZ. Vodeći računa o različitosti stupnja razvoja Jugoslavije i zemalja EEZ i zaštite zemalja — članica EEZ, u zajedničkim odredbama Sporazuma posebno su važne one koje se odnose na: neregiprocitet, opće zaštitne klauzule i bilateralne zaštitne mjere. Autor je, ovisno o kvantitativnim ograničenjima i carinskim opterećenjima poljoprivredno-prehrambene proizvode, porijeklom iz SFRJ, a koji se izvoze u EEZ, klasificirao u šest grupa.

U osmom poglavlju se analizira položaj SFRJ u međunarodnoj podjeli rada. Nakon uvodnog razmatranja analiziraju se: vanjskotrgovinska bilanca Jugoslavije, izvoz i uvoz SFRJ po valutnim područjima, izvoz i uvoz SFRJ po drugim obilježjima, izvoz i uvoz agroindustrijskog kompleksa Jugoslavije, inozemni turizam kao kanal distribucije agrarnih proizvoda i zaduženje Jugoslavije u inozemstvu.

U devetom poglavlju autor je dao kratki osvrt na strategije ekonomskih odnosa Jugoslavije s inozemstvom. Autor polazi od redoslijeda faza utvrđivanja položaja jedne zemlje ili pojedinačnog privrednog subjekta u međunarodnoj podjeli rada. Država se tu javlja u fazama izrade marketing - studija o inozemnim tržištima i definiranju ekonomske politike koja će podržavati tržišnu usmjerenost. Ona time širi horizont svojoj privredi. Privredni subjekti istražuju inozemni marketing, formiraju i realiziraju poslovnu politiku koja se odnosi na robnu razmjenu s inozemstvom.

U ovom poglavlju analizirana je postojeća regionalna usmjerenost jugoslavenske robne razmjene, a zatim i strategije ekonomskih odnosa Jugoslavije s inozemstvom. U pojedinim etapama našeg društveno-ekonomskog razvoja primjenjivale su se različite strategije ekonomskih odnosa s inozemstvom. Autor je dao kritički osvrt na ostvarivanje vanjskotrgovinske razmjene Jugoslavije u 1986. i 1987, jer ona odstupa od podataka službene strategije. Nadalje, zaključio je da u uvjetima zahtjeva za slobodnijim svjetskim tržištem naša zemlja treba istrajati na strategiji otvorene privrede.

Deseto poglavlje bavi se globalnom analizom konkurentnosti jugoslavenskog izvoza. Tu se analiziraju relevantni egzogeni i endogeni činioci u zemlji, kao što su: cijene, tečaj dinara, izvozne premije, refakcije, ramplasman, produktivnost rada, kreditno-monetarna politika, kanali distribucije, opća privredna propaganda, količina izvozne ponude (tzv. kritična masa za izvoz), kvaliteta izvoznih proizvoda, širina i dubina asortimana i stupanj diversifikacije, način pakiranja robe, način označavanja robe, način distribucije, način otpreme robe i sl.

Na osnovi analize endogenih činilaca (pod kontrolom samih izvoznika) autor je konstatirao da su oni više retardirajuće nego akcelirajuće prirode, pa ovdje treba tražiti unutrašnje rezerve.

U jedanaestom poglavlju se analiziraju ekonomski odnosi SFRJ i EEZ po pojedinim područjima suradnje. Analiziraju se: privredna i tehnička suradnja, financijska suradnja, suradnja u oblasti turizma, trgovačka razmjena između SFRJ i EEZ. U analizi trgovačke razmjene polazi se od Sporazuma između SFRJ i EEZ, pa se analizira razmjena poljoprivrednih proizvoda. Nadalje, ocjenjuje se EEZ i agrarno tržište (svjetsko i evropsko), te izvoz poljoprivredno-prehrambenih proizvoda iz SFRJ u EEZ (koji u vremenu 1981-1985 u cijelini opada). On je koncentriran na mali broj zemalja EEZ (tri, odnosno četiri zemlje).

U ovom poglavlju autor napominje da i u novom trgovinskom režimu između SFRJ i EEZ (nakon 1980, odnosno 1987) poljoprivredni proizvodi i dalje zadržavaju status tzv. specifičnih proizvoda s restrikcijama za uvoz u EEZ.

U politici budućeg izvoza poljoprivrednih proizvoda iz SFRJ u EEZ autor ističe neke specifične momente kao što su: kvantitet ponude hrane, kvalitet ponude hrane, komplementarnost ponude (npr. favorizirati izvoz poljoprivredno-prehrambenih proizvoda koji nije pod ograničenjima, razvijati i izvoziti dijetetne i dijabetične, te ljekovite proizvode i sl.), inauguracija "funkcionalnog modela" plasmana industrijski proizvedenih gotovih i polugotovih jela, diversifikacija izvoza poljoprivrednih proizvoda po zemljama — članicama EEZ.

Dvanaesto poglavlje bavi se odnosima SFRJ i Evrope od 1992. godine. Tu se analiziraju: statusni položaj SFRJ u međunarodnim odnosima, postojeća institucionalna osnova suradnje, privredno-sistemske pretpostavke

suradnje između SFRJ i inozemstva, tržišne institucije za vanjskotrgovinsko poslovanje, mjere ekonomske politike na području ekonomskih odnosa s inozemstvom u SFRJ, funkcionalno povezivanje SFRJ s EEZ od 1992. godine.

Pod uvjetom da Jugoslavija postane članica EFTE, ona bi koristila uvjete ekonomskih odnosa koji će se uspostaviti na jedinstvenom evropskom prostoru. No bez obzira na oblik povezivanja SFRJ s pojedinim zemljama, odnosno grupacijama, njena privreda se uvijek treba (ili čak mora) funkcionalno povezivati s privredama drugih zemalja.

U trinaestom poglavlju ove studije autor je dao sintezu rezultata svoga istraživanja, na osnovu detaljne analize nastanka i razvoja EEZ i njenih odnosa s trećim zemljama, a posebno s Jugoslavijom.

Sinteza je oblikovana u 28 točaka.

Vrijednost knjige, koja je pred nama, predstavljaju njena sistematičnost i dobiveni rezultati. Njene znanstvene karakteristike nikako joj ne umanjuju aplikativnu vrijednost za zainteresirane privrednike, kojima ona pruža temeljne spoznaje o mogućnostima i uvjetima vlastita djelovanja na tom bogatom evropskom tržištu.

Rad profesora Babana vrlo je argumentiran, jer se oslanja na široku bazu podataka. U knjizi je upotrijebio 103 tablice u tekstu i 21 tablicu u prilogu, te 18 ilustracija. Sva ta kvantitativna sagledavanja i središnji statistički materijal korisno će poslužiti budućim istraživačima.